

yo`nalishdagi fan globallasuvi obyektiv asosga ega bo`lib, uning omillari bo`lib global moliyaviy va fond bozorlarining vujudga kelishi; halqaro raqobatning kuchayib global tus olishi; transmilliy korporatsiyalarning iqtisodiy faoliyat ko`lamining o`sishi; aloqa vositalari, shuningdek global “INTERNET” tarmog`ining rivojlanishi, ernaing maxsus sun`iy yo`ldoshlarining uchirilishi xizmat qiladi. Shuni ham aytib o`tish kerakki, bunday fandagi globallasuv jarayonlari ijobiy tomonlari bilan birga bir qator muammolarni ham keltirib chiqarmoqda. Ya`ni xalqaro al`yanslarning faoliyatida faqatgina iqtisodiy maqsadlarni ko`zlab, ilmiy tadqiqotlarni olib borish keng tus oladi, bu esa fundamental bilimlar taraqqiyotini susaytiradi. Shuningdek, halqaro al`yanslar mahaliy ilmiy xodimlar o`rtasidagi qo`nimsizlik, ilmiy salohiyatning pasayishi, axborotlarning qo`ldan boy berilishi kabi oqibatlarga olib kelishi mumkin. SHunga qaramasdan, fandagi globallasuv ham obyektiv jarayon bo`lib, uning salbiy tomonlarini bartaraf etish uchun ilm - fan va har bir davlat o`rtasida mustahkam hamkorlik talab etiladi. Demak, aytish mumkinki, globalashuv jamiyat hayotining barcha sohalariga o`z ta`sirini o`tkazuvchi jarayondir. Global jarayonlar insoniyat oldidagi global muammolarni global – evolyutsionizm, sinergetik paradigмага asoslangan fanni yanada rivojlantirish, bilim va texnologiyalarni innovatsion ishlab chiqarishga joriy etish asosidagina hal qilish mumkinligini ko`rsatmoqda. Zamonaviy globallasuv postnoklassik fannining mazmuni, funktsiya, strukturasi, obyektiga ta`sir etdi. Murakkab, o`z-o`zini tashkil etadigan, sinergetik xarakterga ega bo`lgan tizimlar zamonaviy jahon fanninig obyektiga aylandi. Fanda integratsiya, differentsiatsiya, globallasuv jarayonlari kuchaydi. Fanning borgan sari qadriyatlar bilan uzviy holda rivojlanishi, uning gumanizatsiyalashuvi, uning ekologik muvozanatni saqlashdagi roli ortdi. Shuningdek, globallasuv paradigmasida “moddiy” resurslar emas, “nomoddiy” resurslar, ya`ni bilim, nou-xau, axborot tizimi va patentlarni, ilmiy axborotni boshqarish ahamiyatli bo`lib borayotganligi sababli kelgusida ham jamiyat taraqqiyoti fan, bilimlar bilan uzviy bog`liqlikda rivojlanishi e`tirof etilmoqda. Ayniqsa, jamiyatning kelajagi asosan genetika, materialshunoslik, energetika, sun`iy intellekt, inson miyasini o`rganish, bilimlar dinamikasi, bilimlarni boshqarish, globallasuv davrida qanday bilimlarni translyatsiya qilish, ekologiya sohalaridagi yutuqlarning amaliyotga qo`llanish darajasiga bog`liq bo`ladi. Natijada olimlarning halqaro ilmiy hamkorligiga talab yanada kuchayadi.

Shu bois, globallasuv davrida ilmiy bilim va fan taraqqiyotining hal qiluvchi ahamiyati har bir davlat doirasida ilmiy siyosat tushunchasining shakllanishiga olib keldi. Bugungi kunda rivojlangan va Yevropa hamkorligiga a`zo davlatlar va O`zbekiston ilmiy siyosatiining asosini butun dunyo ilmiy imkoniyat va salohiyatini integratsiya qilish tashkil etadi. CHunki globallasuv davrida yuzaga kelgan global muammolar faqatgina butun jahon olimlarining birgalikdagi ilmiy izlanishlari natijasidagina o`z echimini topishi mumkin.

Bu o'z navbatida ilm-fanning yanada taraqqiy etishini taqozo etadi. "Globallashuv sharoitida mamlakatning innovatsion rivojlantirish salohiyati raqobatbardoshlikning hal qiluvchi omillaridan biriga aylangan bir paytda aholining yuqori bilim darajasi mamlakatga o'zini jamiyatga daxldor deb hisoblash imkonini beradigan obro' emas, balki yashovchanlik va iqtisodiy ta'minot, pirovardida siysiy mustaqillik omiliga aylanadi". Ma'lumki globallashuvning fundamental omillaridan biri axborotlashuv jarayonlari hisoblanadi. Shu bois globallashuv davrida fanning, madaniyat sohasida ham axborotlashuv jarayonlari sodir bo'ladi va bu o'z navbatida fanning ham axbortlashuvini talab etadi.

Har bir ijtimoiy hodisaning ijobiy va salbiy tomoni bo'lgani singari, globallashuv jarayonlari ham bundan mustasno emas. Uning keng qamrovli va g'oyat o'tkir ta'siri natijasida u mafkuraviy ta'sir o'tkazishning quroliga ham aylanib bormoqda. Prezidentimiz ta'kidlaganidek "bugungi zamonda mafkura poligonlari yadro poligonlaridan ham ko'proq kuchga ega". Bunday vaziyat odamning o'z mustaqil fikriga, bilimga, keng dunyoqarash va boy ma'naviyatga ega bo'lishini talab etadi. Biz istiqbolimizni ma'rifatli dunyo, rivojlangan mamlakat qurmoqchi ekanmiz, xalqimiz, avvalambor yosh avlodimiz ma'naviy olamining daxlsizligini asrash uchun biz nimalarga tayanib-suyanib ish olib borishimiz kerakligi muhimdir. Buning uchun mamlakatimizda fan va bilimlarni translyatsiya qilish vositasi bo'lgan ta'lim tizimini jahon fani va ta'lim tizimi bilan integratsiyasini ta'minlash, globallashuv davrida sodir bo'layotgan fan va ta'limdagi global tendentsiyalarni falsafiy-metodologik tahlil qilish o'zbekiston olimlari oldida turgan dolzarb vazifalardan biridir. Shu sababli zamonaviy modernizatsiya jarayonlarining muvafaqqiyatini ta'lim tizimini modernizatsiya qilmasdan amalga oshirib bo'lmaydi. Ijtimoiy subyektlarning faol faoliyatining zamirida bilim yotadi. Ta'lim shaxs, davlat va jamiyatning iqtisodiy, ilmiy-texnikaviy va madaniy ehtiyojlarini qondiruvchi ustivor ijtimoiy taraqqiyot sohasi deb e'tirof etilgan. Ta'lim bu tizimlashgan bilim, mahorat, va malakalarni shaxs tomonidan o'zlashtirish jarayoni va natijasi hisoblanar edi. Bugungi kunda ta'lim ijtimoiy institut sifatida tsivilizatsiyaviy (iqtisodiy, gumanitar, madaniy) funktsiyani bajaradi va insoniyat to'plagan ilmiy bilimlarni, malaka, ko'nikmalarni o'zlashtirish va ijodiy shaxsni tarbiyalashi lozim. Ma'lumki bilimlarni uzatishning sinxron (kommunikatsiya) va diaxron (ta'lim) turlari farqlanadi. Ta'lim tizimi bilimlarni diaxron uzatish turi bo'lib, eng avvalo bilimlarni avdloddan avlodga uzatish vositasi hisoblanadi. Ta'lim tizimi insonni savodxonlik-ta'lim-kasbiy malaka-madaniyat-mentalitet bilan ta'minlaydi. Buni falsafiy izohlaydigan bo'lsak, jamiyat murakkab tizim sifatida yangilanar ekan, o'zini –o'zi tashkil etuvchi tizimning asosiy omili-inson ham yangi muhitga moslashishi, uning talablariga javob berishi uchun majburiy funktsiyalarni bajara olishi lozim. Jamiyatning rivojlanishiga qarab bilim olish usullari va bilmni uzatish vositalari o'zgarib boradi. Adabiyotlarda ta'limning mifologik, sxolastik, dunyoviy va zamonaviy turlari farqlanadi. Mifologik ta'lim turi ertak, mif va

qo`shiqlar asosida olib borilgan. Sxolastik ta`limda matnlarni o`rganish, ritorika, gramatika, inson mohiyatini anglashga qaratilgan. Dunyoviy ta`lim turi XX asr boshlarida vujudga keldi. Zamonaviy ta`lim insonda nafaqat bilim, balki sifatli bilim va ta`lim, ma`naviy qadriyatlarni shakllantiradi. Bundan tashqari, bilim olishning agrar, industrial, axborot jamiyatidagi hisoblash texnikasini qo`llashga asoslangan bilim olish turlarini tasniflash mumkin. Rivojlanishning agrar usulida kuzatuv bilim manbai hisoblangan va u asosida mehnatga oid samarali hatti-harakatlar va tabiiy resurslarning o`shishi ta`minlangan. Industrial rivojlanish usulida esa kuzatuv, eksperiment, nazariyalar bilim manbai edi. Axborotlashgan jamiyatda yangi bilimni olish usuli hisoblash texnikasini qo`llashga asoslanadi. Har bir fan taraqqiyotining ma`lum davrida yangi ta`lim paradigmasi vujudga keladi. Masalan, klassik fanda ta`lim insonning hayot va mehnatga zarur bo`lgan bilim, malaka, ko`nikmalarni o`zlashtirish jarayoni va natijasi sifatida e`tirof etilgan edi. Bu davrda ta`lim klassik ratsionalizmga asoslangan bo`lib, ta`lim natijasida shaxsda mexanistik va deteterministik olam manzarasi shakllanar edi. Ta`lim jarayonida bilimlar va muammolarni echish usullari to`g`ridan - to`g`ri uzatilar edi. Murakkab tizimlarni o`rganish, o`zini-o`zi tashkil etuvchi, o`zini-o`zi rivojlantiruvchi tabiatni o`rganishga o`tilishi tizimlarning yopiqligi to`g`risidagi mexanistik tasavvurlarning radikal transformatsiyasiga olib keldi. Ta`limdagi modernizatsiya jarayonlari serqirra jarayondir. U taraqqiyotning bir bosqichidan ikkinchisiga o`tayotgan mamlakatimiz ijtimoiy o`zgarishlarning tarkibiy qismi, mustabid tuzum mafkuraviy asoratlaridan xalos bo`lish jarayoni hamdir. Shu sababli XXI asrda jahon hamjamiyati ta`lim roli va ahamiyatini qayta ko`rib chiqa boshladi. Dastlab ta`limni isloh qilish ilmiy texnik inqilobning “ijtimoiy natijalari”dan biri sifatida ko`rila boshlandi. Ammo keyinchalik ta`lim iqtisodiy va ilmiy –texnik taraqqiyotning hal qiluvchi omili va muhim sharti jamiyat ijtimoiy tuzilmalarini shakllantirishning, unda ijtimoiy maqomlarni taqsimlash mexanizmi sifatida tan olindi. Prezidentimiz ta`kidlaganlaridek, ta`lim-tarbiya tizimidagi islohotlarni «muvafaqiyatli ravishda amalga oshira olsak, tez orada hayotimizda ijobiy ma`nodagi «portlash effekti»ga, ya`ni yangi ta`lim modelining kuchli samarasiga erishamiz. Respublikamizda ham ta`limni modernizatsiya qilish maqsadida “Ta`lim to`g`risidagi Qonun”, “Kadrlar tayyorlash Milliy Dasturi” qabul qilindi va ular asosida ta`lim tizimida tub islohotlar olib borilmoqda. I.A.Karimov “O`zbekiston XXI asr bo`sag`asida: Havfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va tarraqqiyot kafolatlari” asarida inson salohiyatini eng faol, eng bunyodkor, mamlakatimizdagi islohot va tub o`zgarishlarning muvafaqiyatini ta`minlovchi muhim omil sifatida e`tirof etgan edi. Bilimlardagi transformatsiya jarayonlariga ijtimoiy-madaniy omillar katta ta`sir etadi. Buni islohotlar natijasida respublikamiz fani va ta`lim tizimidagi o`zgarishlarda ko`rishimiz mumkin. Mustaqillikka qadar O`zbekiston ta`lim tizimi qat`iy markazlashtirilgan dasturlar, darsliklar, o`qitish uslublari asosida faoliyat olib borar edi. Ta`lim jarayoni bilim darajasi o`rtacha bo`lganlarga mo`ljallangan bo`lib, qobiliyatli va

iste'dodli bolalar uchun mo'ljallangan individual ta'lim dasturlari bo'yicha o'qitish mexanizmlaridan etarlicha foydalanilmas. Chunki bunday tafakkur uslubi tizimda bo'ladigan beqarorlik va xaotik holatlarni inkor etadi. Vaholanki bilim ilmiy ijod mahsuli bo'lib, u o'zida ratsional va irratsional holatlarni mujassam etadi. Ta'lim jarayoni asosan monoloka asoslangan edi. Ta'limdagi chiziqli tafakkurning ustunligi postnoklassik fan asoslariga muvofiq kelmay qoldi. Natijada bilimlarni uzatish jarayoni, bilimlarni generatsiya qilish samaradorligi, bilish subyektlari ijodkorligining susayishiga sodir bo'ldi. Bu ta'lim falsafasida "ta'limning inqirozi" sifatida baholandi. 1997 yili qabul qilingan va sobitqadamlik bilan amalga oshirilgan Kadrlar tayyorlash milliy Dasturi, "Ta'lim to'g'risidagi" Qonun mamlakatimiz ilmiy salohiyatini yuksaltirish, jahon andozalariga javob bera oladigan mutaxassis- kadrlar tayyorlash vazifasini qo'ydi. "Hozirda respublikamiz aholisining yalpi savodxonlik muammosi to'la hal qilingan. Zero, aholining savodxonligi 1991 yildagi 97,7 % dan 2003 yilda 99,3% ga etdi. O'rta maxsus, kasb- hunar yoki oliy ma'lumotga ega katta yoshli aholi hissasi 75% dan oshadi. Boshlang'ich va o'rta ta'lim darajasida qamrab olingan qiz va o'g'il bolalar soni orasida amalda farq yo'q". Shuningdek, O'zbekiston umumiy boshlang'ich ta'limni ta'minlab, global ming yillik rivojlanish maqsadlaridan birini muvaffaqiyat bilan ro'yobga chiqarganini qayd etish lozim. Kadrlar tayyorlash milliy dasturiga muvofiq nisbatan qisqa davr ichida o'rta kasb- hunar o'quv yurtlarining yangi tiplari tarmog'i yaratildi, ta'lim dasturlarining rangbarangligini ta'minlashga, ta'lim tizimini moliyalashtirish ko'p tomonlama bo'lishiga erishildi. 2004-yil may oyida Prezident Farmoni bilan maktablar moddiy-texnika bazasini rivojlantirish va uzluksiz ta'limning yagona yaxlit tizimini shakllantirish bilan bog'liq maktab ta'limini rivojlantirishning davlat umummilliy dasturi qabul qilindi. Mustaqillik tufayli xalqimizning ko'p asrlik tarixga ega bo'lgan ma'naviy- intellektual merosini o'rganish imkoniyati yaratildi. Mamlakatimiz ta'lim tizimida jahon ta'lim tizimining ilg'or tajribasini qo'llash, ta'limni axborotlashtirish, gumanizatsiyalashtirish, elektron darsliklar bilan ta'minlash, masofaviy ta'limni rivojlantirish keng ko'lamda olib borilmoqda. Respublikamizda aalga oshirilayotgan ta'lim sohasidagi islohotlar xalq ma'naviyatining yuksalishi, asrlar davomida yaratilgan qadriyatlarni tiklash, asrab-avaylash, kelajak avlodga etkazish, umuminsoniy merosdan bahramand bo'lish, global o'zgarishlar sodir bo'layotgan jamiyatda faol, ma'naviy etuk insonlarni shakllantirishning asosidir.

Mafkuraviy manfaatlardan xoli bo'lishi, tomonlarning manfaatlarini hisobga olgan holda va to'la tenglik asosida qurilmog'i lozim. Milliy rivojlanish g'oyasida mamlakatimizning jahon qamjamiyati va taraqqiy qilgan mamlakatlar bilan bo'ladigan hamkorligini mustah-kamlashda xuddi ana shu tamoyilni izehillik bilan amalga oshirish vazifalari bu yo'lda mavjud muammolar hamda ularning echimlari o'z ifodasini topishi zarur. Bu jarayonda qam xalq diplomatiyasini rivojlantirish va uning faolligini oshirish vazifalari qam milliy rivojlanish g'oyasini amalga oshirishning asosiy yo'nalishini tashkil qiladi. Yuqorida keltirilganlardan ko'rinib turibdiki, milliy rivojlanish g'oyasi

mamlakatimiz mustaqilligining moddiy kuchga aylan-gan sharoitida taraqqiyotimizni yangi bosqichga ko'tarishning vazifalarini o'ziga qamrab oladi. U taraqqiyotimizga ruqiy ilhom baxsh etadi. Aholimizni, ayniqsa yoshlarimizni mamlakatimizni rivojlantirish yo'lida safarbar etishga undaydi. Milliy o'zlikni anglash murakkab jarayon qisoblanadi. U millat mustaqil «men»ligining asosiy omillaridan biri bo'lganligi uchun uni o'rganish, takomillashuv jarayonini taxlil qilib borish-ga extiyoj o'sib boraveradi. Uning millatning asosiy belgilari-dan biri qaqidagi konseptual g'oyalarimizni avval e'lon qilgan kitobimizda ilgari surishga qarakat qilgan edik. Bugun milliy o'zlikni anglashni rivojlan girishni millatning qaramlikdan qutulish uchun olib borilgan kurashga kuch-quvvat va il-hom bag'ishlagan davrigacha qaraganda ham yuqori, kerak bo'lsa yangi bosqichga ko'targan holda rivojlantirishga ehtiyoj oshib bormoqda. Chunki millatimizning qaramlik holatida zo'raonlarning olib bor-gan siyosati natijalarini har bir millatdoshlarimiz har qadamda sezar edi va unga qarshi kurash olib borish zarurlishtshi anglab etgan edi. Ammo globallashuv jarayoni o'ta murakkab. Uning iqtisodiy muammolarni hal qilishga o'tkazayotgan ijobiy ta'siriga mahliyo bo'lib, uning millatimiz milliy-ma'naviy qashshoqlashuviga etaklayotgan-ligi anglanmay qolish xavfi nihoyatda kattadir. Bu jarayonni qan-day bo'lsa shundayligicha anglash, uning turli sohalarga o'tkazayotgan ta'sirini tushunib olish, millat istiqboli nimalarga bog'liq ekanligini bilib olish uchun milliy o'zlikni anglashnn rivojlantirish-ni yangi bosqichga ko'tarish zarurligi kuchayib bormoqda.

Milliy o'zlikni anglash shunday omilki, uni yuksak taraqqiyot darajasiga ko'tarish yo'li bilangina millatni har qanday zararli ta'sirlardan ximoya qilish mumkin. Chunki u millatdagi manfaat, iftixor, g'urur, sha'n, or-nomus, e'tiqod va mas'uliyat kabi qadriyatlarni abadiylashtiruvchi yuksak darajadagi ma'naviy qadriyat hisoblanadi. Milliy o'zlikni anglash har bir tarixiy taraqqiyot bosqichida rivojlanib va takomillashib boradi. Ammo bu jarayon hech qachon stixiyali ravishda kechmaydi, balki tarixiy taraqqiyot bosqichlari-ning millat oldiga qo'yadigan, ularning millat ruhiyati, ma'naviya-tiga ko'rsatadigan ta'sirlariga qarab rivojlanadi. U o'zining or-nomusi, qadriyati, sha'ni, g'ururi toptalganligini sez sagina yoki o'z taraqqiyoti davomida yuzaga keladigan muammolarni hal qilish zaruriyatini anglasagina milliy o'zlikni anglash rivojlanishi tez-lashuvi, kerak bo'lsa unda «portlash» sodir bo'ladi. Aks holatda uning rivojlanish jarayoni evolyusion tarzda sekin kechishi davom etaveradi. Ana shu fikrimizdan kelib chiqadigan bo'lsak, qaramlik-dan qutulish uchun kurash davri milliy o'zlikni anglash rivojlanishining sokinlik davri emas edi. Shuning bilan bir vaqtda mustaqillikni qo'lga kiritgandan keyin u yangi sharoitda boy berilgan imkoniyatlarni toptalgan milliy urf-odat, an'ana va qadriyatla-rimlzning qayta tiklanishida katta omilga aylandi. Milliy o'zlikni anglash millat abadiyligini ta'minlaydigan omillardan biri sifatida ana shu sabab va zaruriyatga mos ravish-da takomillashib boradi. Bu jarayonda uning ilgari mavjud bo'lgan qirralari takomillashadi va yangilari vujudga keladi. Ammo ularning hammasi faqat millatning ehtiyoji va manfaatlari o'sib borishi doirasi bilan

cheklanmasdan, shuning bilan birga har bir tarixiy bosqichda milliy hayotga nisbatan amaldagi xrkimiyatning olib boradigan siyosati va millatlararo yuzaga keladigan munosa-batlar bilan qam bog'liq bo'ladi. Milliy o'zlikni anglashning mil-latning muqim belgisi ekanligini ushbu satrlar muallifining yuqorida ko'rsatilgan asarida batafsil to'xtalganligini hisobga olib, endi uning ichki va tashqi salohiyati ustida to'xtalamiz. Milliy taraqqiyotning nafaqat ayrim olingan ilgari qaram bo'lgan, bugungi kunda esa mustaqillika erishgan millatlar, shuning bilan birga butun jahon misolida, qatto taraqqiy etgan mil-latlar yoki qashshoqlikning eng og'ir kunlarida o'z boshidan kechirayotgan millatlarning bugungi hayoti va intilishlarini tahlil qilish ko'rsatmoqdaki, ularni qarakatga va jo'shqin qayot kechirishiga safarbar etuvchi kuch bu bir millatning o'zini anglash omili hisoblanadi. Milliy o'zini anglash o'z tabiatiga ko'ra emotsional hodisadir va uning haqiqiy qiyofasi millatning manfaatlarini, or-nomus, g'urur va qadriyatlarini ximoya qilishda namoyon bo'ladi. Milliy rivojlanishda ehtiyojlarning real hayot bilan nomuvofiqligi iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy va ma'naviy sohalarida o'z-o'zidan unchalik sezilarli ko'zga tashlanmaydi, ular milliy o'zlikni anglashda, uning moddiy kuchga aylanishida o'zining to'liq aksini topadi. Moddiy va ma'naviy qadriyatlar taqsimotida adolatsizlik qukm surgan sharoitda milliy o'zlikni anglash qudratli moddiy kuchga aylanib, millatlararo munosabatlar soqasidagi ziddiyatlarni jonlantiruvchi omil bo'lib yuzaga chiqadi va umummilliy millatni harakatga keltiradi. Milliy jarayonlar rivojlanishining xozirgi tarixiy bosqichi ko'rsatishicha, iqtisodiy va siyosiy omillar millat rivojlanishida muhim omil qisoblanadi, ammo milliy o'zlikni anglashni hisobga olmaslik iqtisodiy va ijtimoiy-siyosiy omshsharning salohiyati-ni to'laqonli ko'rsatishga xalaqit beradi. Ya'ni uning aks ta'siri jarayoni o'zining ifodasini topa olmaydi. Ikkinchidan, millat mavjud ekan milliy o'zlikni anglashning tendensiyasi barqarorlik xarakterini kasb etadi.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, millatning mustaqil sub'ekt ekanligini xuddi ana shu omil belgilab beradi. Bundan iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy salohiyatning qoldiq sharoitlarida har bir millat o'zini saqlab qolishga harakat qilishi xaqiqat ekanligi kelib chiqadi. Milliy o'z-o'zini anglash millat shakllanishining ma'lum nis-biy yuqori bosqichi mezonidir. Millat o'ziga xos bo'lgan urf-odat-lar, an'analar, qadriyatlarni shakllantirishi va davlat atrofiga birlashishlari mumkin. Ammo uning milliy o'z-o'zini anglash dara-jasiga ko'tarilishi murakkab jarayon hisoblanadi. Chunki u millat vakillari aksariyat ko'pchilik qismining moddiy va ma'naviy boy-liklariga ega ekanligi hissiyotining, tor darajada mavjud bo'lish manfaatlaridan umummillat manfaatlarini ustuvor qo'ya bilish darajasiga ko'tarila bilish bilan bog'liqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Qarang, masalan Djon X. Nayt. Mirovoy obrazovatelni`y ri`nok XXI veka. // Informatsionnie texnologii v vi`sshem obrazovanii. Mejdunarodni`y nauchno-prakticheskiy jurnal. Tom 1.- №2.- 2004.- s. 12-14.
2. Inson taraqqiyoti ma`ruza. O`zbekistonda ta`lim: talab va taklif mutanosibligi. O`zbekiston. -T., 2007-2008. 32-b.
3. Rakitov A.I. Nauka v epoxu globalni`x transformatsiy (rossiyskaya perspektiva). Nauka v Rossii: sostoyanie i perspektivi.- M.; 1997. S. 13.
4. Karimov I. Yuksak ma`naviyat – engilmas kuch. T., Ma`naviyat. 2008. 113 - b.
5. O`zbekiston Respublikasi “Ta`lim to`g`risida” gi Qonuni. -T., 1997. 3-band.
6. Osnovi otkritogo obrazovaniya. Otv. Red. Soldatkin V.I. – T.1. RGI otkri`togo obrazovaniya. -M.: 2002. S 69-70
7. Abdullaeva M., Tulenova. J., G`affarova G., Niyazimbetov M.K. . Muxamedova Z. M, Paradigma gumanizatsii obrazovaniya T., 2004. S.12
8. Tam je. S 24
9. Milliy g`oya va fanning metodologik muammolari.-T, 2009. 82-b.
10. Xaken G. Informatsiya i samoorganizatsiya: makroskopicheskiy podxod k slojni`m sistemam.- M.1991. S.145.
11. Karimov I.A. YUksak ma`naviyat – engilmas kuch. – T.: O`zbekiston, 2008. – 63-b.
12. Karimov I.A. O`zbekiston XXI asr bo`sag`asida: Havsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari.-. T.: “O`zbekiston”. 1997. 252-bet.

DANIYEL DEFONING ROBINZON KRUZO ROMANI TARJIMASINING LINGVOPOETIK XUSUSIYATLARI

Mahmudova Nargiza Ravshanovna
Fardu ingliz tili kafedrası o'qituvchisi
O. Ro'zimatova
Fardu magistranti

Anatatsiya: *Maqolada bugungi o'zbek va jahon tilshunosligida lingvopoetikaning nazariy masalalari tushunchasining mohiyati xususida so'z boradi. Daniel Defoning "Robinzon Kruzo" romanida lingvopoetikaga berilgan baho va mazkur hodisaga turlicha yondashuvlar hamda qilingan ilmiy ishlar haqida fikr yuritiladi va ular qiyosiy tahlil qilinadi.*

Tayanch so'z va iboralar: *lingvopoetika , lingvistika , obraz ,uslub , badiiy asar tili ko'chim*

Tilshunoslik badiiy adabiyot bilan ham uzviy aloqadadir. Chunki til aloqa vositasi sifatida muayyan axborot tashuvchi oddiy belgilar sistemasigina bo'lib qolmay, balki tinglovchiga ta'sir qiluvchi qudratli vosita hamdir. Tilning birinchi funksiyasi an'anaviy va sistem-struktur tilshunoslikning o'rganish obyekti bo'lsa, ikkinchi funksiyasi lingvopoetikaning o'rganish obyektidir. Lingvopoetika lingvistik poetikaning qisqargan shakli bo'lib, badiiy asarlarda qo'llanilgan lisoniy birliklarning (fonetik, morfemik, leksik va boshq.) badiiy-estetik vazifalarini, tilning konnotativ funksiyasini o'rganadi. Boshqacha aytganda, lingvopoetika tilshunoslikning badiiy nutqni o'rganuvchi bo'limidir. Badiiy nutq badiiy adabiyotning bayon qilish vositasi sanaladi. Filologiya tarixida badiiy asar tili va poetik til atamaları tez-tez uchrab turadi. Mazkur atamalar ifodalagan tushunchalar bir-biriga juda yaqin tursa ham, lekin o'zaro ma'lum jihatlari bilan farq qiladi. "Obraz", "uslub", "ko'chim (trop)", "badiiy til", "stilistika", "poetika" kabi tushunchalar badiiy asar tili va lingvistik poetikaga daxldor tushunchalardir.

Dissertatsiyada bugungi o'zbek va jahon tilshunosligida lingvopoetikaning nazariy masalalari tushunchasining mohiyati xususida so'z boradi. Daniel Defoning "Robinzon Kruzo" romanida lingvopoetikaga berilgan baho va mazkur hodisaga turlicha yondashuvlar hamda qilingan ilmiy ishlar haqida fikr yuritiladi va ular qiyosiy tahlil qilinadi. Mazkur asarning lingvopoetik tadqiqi va lingvopoetika mohiyati bilan bog'liq bo'lgan ilmiy adabiyot, monografiya va dissertatsiyalar tahlilga tortilgan.

Badiiy asar tiliga kategorial yondashuvning shakllanishi, badiiy so'zni ijodning shakl va mazmun xossalari birligida o'rganishga harakat badiiy asarni estetik va falsafiy nuqtai nazardan tushunish uchun asos bo'ldi. Jumladan, G.E.Lessing, F.Shiller, Gumboldt, A.A.Potebnya, V.V.Vinogradov, V.M.Jirmunskiy, V.Ya.Zadornova,